

ב"ה

שבת - ראש חודש תמוז

ראש חודש - ממוצע בין שבת ליום המעשה

ביום הזה ישנם שני עניינים: שבת וראש חודש.

וכאשר רוצים לדעת מי מהם קודם – אזי ישנה עצה פשוטה: לעיין בגמרא ופוסקים ראשונים ואחרונים, וכאשר רואים את ההלכה בנגלה דתורה, מובן שזהו האמת לאמיתו... ובנוגע לענייננו: תדיר ושאינו תדיר - תדיר קודם, מקודש ושאינו מקודש - מקודש קודם¹.

וכיון ששבת הוא תדיר ומקודש יותר מראש חודש, הרי מובן, שהענין הראשון שבהתוועדות זו הוא בנוגע לשבת... ונוסף לזה, ישנו גם הענין דראש חודש: בנוגע לראש חודש מצינו דבר והיפוכו: מחד גיסא - ראש חודש מותר בעשיית מלאכה, ורק הנשים נוהגות שלא לעשות בו מלאכה² (ומנהג זה גופא אינו אלא בנוגע למלאכות מיוחדות, שהרי עושות עבודת הבית, כמו בישול וכיוצא בזה³), ולאידך גיסא - ראש חודש אינו נקרא יום המעשה, כמובן ממה שכתוב⁴ "שער החצר הפנימית גו' יהיה סגור ששת ימי המעשה וביום השבת יפתח וביום החודש יפתח", וכמובן גם מדברי יהונתן לדוד "ובאת אל המקום אשר נסתרת שם ביום המעשה"⁵, וקאי על ערב ראש חודש, כמו שכתוב⁶ "מחר חודש", וכיון שקורא לערב ראש חודש "יום המעשה", מוכח, שראש חודש אינו יום המעשה⁷.

¹ ראה הוריות יב, סע"ב (במשנה). וש"נ.

² טוש"ע או"ח סתי"ז.

³ ראה ב"י ורמ"א שם.

⁴ יחזקאל מו, א.

⁵ שמואל א כ, יט.

⁶ שם, יח.

⁷ פרש"י ורד"ק שם, יט. פרש"י - מגילה כב, ריש ע"ב.

ונוסף על הראיות מהפסוקים הנזכרים לעיל, מצינו זאת גם להלכה למעשה בנוגע לקריאת התורה: איתא בגמרא⁸: "זה הכלל כל שיש בו ביטול מלאכה לעם. . קורין ג', ושאין בו ביטול מלאכה לעם, כגון ראשי חדשים וחולו של מועד קורין ד".

ולכאורה: בשלמא בנוגע לחולו של מועד - יש מלאכות שאסור לעשותם בחול המועד, ורק מלאכת דבר קאָבד מותרת בחול המועד; אבל בנוגע לראש חודש - כיון שמותר במלאכה, מהו הפירוש שאין בו ביטול מלאכה? ומבואר ברש"י, ש"אין בו ביטול מלאכה כל כך, שאין הנשים עושות מלאכה בהן". וכן הוא בתוספות, ש"מותר הוא בעשיית מלאכה לאנשים, אבל נשים אסורות במלאכה".

ולהעיר, שבענין זה רואים גודל המעלה של מנהג ישראל⁹: ענין זה שהנשים אינן עושות מלאכה בראש חודש - אינו אלא מנהג בלבד, וטעם המנהג הוא בגלל שלא רצו ליתן נזמיהן לבעליהן בחטא העגל, ולכן נתן להן הקב"ה שכר שיהיו משמרות ראשי חדשים יותר מן האנשים¹⁰.

ולמרות שאין זה אלא מנהג בלבד, הנה על פי מנהג זה נקבע הסדר בקריאת התורה - שהיא מתקנת משה¹¹ או הנביאים שבימיו¹² - שקורין בראש חודש ד' גברי, ולא עוד אלא שכך נהגו גם בראש חודש שלפני חטא העגל (שהרי בין הארבעים יום שלאחרי מתן תורה עד חטא העגל מוכרח להיות גם ראש חודש).

...אך צריך להבין: כיון שראש חודש מותר במלאכה, וכמבואר בפוסקים¹³ ש"האנשים הנוהגים שלא לעשות מלאכה (בראש חודש) הוא מנהג בורות" - מדוע אינו נקרא "יום המעשה"?

ומה שכתוב ברש"י ותוספות שראש חודש אין בו ביטול מלאכה לעם לפי שהנשים אינן עושות בו מלאכה, ולכן קורין ד' גברי - אינו מובן: הרי נשים פטורות מקריאת התורה, כמו שכתוב רבינו הזקן בהלכות פסח¹⁴

⁸ מגילה שם.

⁹ ראה גם תו"מ ח"ל ס"ע 53 ואילך. וש"נ.

¹⁰ פרדר"א פמ"ה. הובא בטור ובפרש"י מגילה שם. וראה אוה"ת תשא ע' א'תקפה ואילך.

¹¹ ירושלמי מגילה פ"ד ה"א. מס' סופרים רפ"י. רמב"ם הל' תפלה רפ"ב. פי"ג ה"ח.

¹² ראה ב"ק פב, א. וראה גם מראה הפנים לירושלמי שם. נחלת יעקב למס' סופרים שם. כסף משנה לרמב"ם שם (רפ"ב).

¹³ הובאו בשע"ת לאו"ח שם.

¹⁴ או"ח סתע"ב סכ"ה.

ש"נשים פטורות מכל מצות עשה שהזמן גרמא בין של תורה בין של דברי סופרים (ורק בנוגע לפרשת זכור יש דעות¹⁵ שגם נשים חייבות לשמוע קריאת התורה), ואין חייבים בה אלא אנשים, ולהם יש ביטול מלאכה¹⁶? ...ויש לבאר בפשטות הענינים: ענין המלאכה בימות החול הוא לא רק דבר המותר, אלא כדברי המכילתא¹⁷ על הפסוק¹⁸ "ששת ימים תעבוד", "זו מצות עשה".

ולכאורה: מדוע לא ילמד תורה יומם ולילה ויתפרנס מקופת הקהל?! - אך הענין הוא, שתכלית הכוונה היא שיעסקו גם בעניני העולם, וכמאמר רבותינו ז"ל "כל תורה שאין עמה מלאכה כו"¹⁹, ו"גדול הנהנה מיגיעו יותר מירא שמים"²⁰, שזהו מצד גודל המעלה שבעבודת הבירורים כו'. וזהו גם הטעם שהלימוד בנוגע לשלושים ותשעה מלאכות דעובדין דחול הוא ממלאכת המשכן²¹ - כיון שגם על ידי ההתעסקות בשלושים ותשעה מלאכות דעובדין דחול פועלים המשכת אלקות כו', כמו על ידי עשיית המשכן²².

אלא, שההתעסקות בעניני העולם בימות החול דורשת יגיעה כו'. וגם לאחר שמהזירים שההתעסקות בזה תהיה רק באופן ד"יגיע כפיך"²³ בלבד, ולא באופן של יגיעת המוח, ובלשון המובא בכמה דרושי חסידות²⁴: "בלא לב ולב"²⁵ - הרי זה סוף כל סוף ענין שהתורה קוראת אותו בשם "יגיעה", ובמילא הרי זה דורש גם הכנה מסויימת עוד לפני זה, וכמובן גם מדברי אדמו"ר הזקן בסיום השולחן ערוך²⁶ ש"אין הפועל רשאי לעשות מלאכה בלילה ולהשכיר עצמו ביום. . להרעיב ולסגף עצמו, שהרי מחליש כחו ולא יוכל לעשות

¹⁵ ראה בס' שנסמנו בהמועדים בהלכה (לרש"י זעווין) ע' קצב.

¹⁶ ראה טורי אבן למגילה שם.

¹⁷ הובאה בדרשות ר' יהושע אבן שועב פ' וישב, ובס' מנחה בלילה. וראה לקו"ש ח"א ע' 189 הערה 8. ח"ז ע' 245 הערה 20. וש"נ.

¹⁸ יתרו כ, ט.

¹⁹ אבות פ"ב מ"ב.

²⁰ ברכות ח, סע"א.

²¹ ראה שבת מט, ב. צו, ב. וש"נ.

²² בענין זה (?) נזכר גם מארז"ל (עש"מ מאמר אכ"ח ח"ג סכ"ב. ועוד) שחנוך תופר מנעלים הי', ועל כל תפירה ותפירה הי' מכוון ואומר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, ונתבאר, שצריכים לפעול זאת אצל תופר מנעלים כפשוטו, שבפנימיות, "זאל זיך אָפּטאַן דער ענין".

²³ תהלים קכח, ב.

²⁴ ראה לקו"ש שלח מב, רע"ד. דרושי ר"ה סג, ד. ובכ"מ.

²⁵ דברי הימים-א יב, לג ובפרש"י. ויק"ר פכ"ה, ב.

²⁶ חו"מ הלכות שאלה ושכירות וחסידה ס"כ.

מלאכת בעל הבית בכח". ומכל זה מובן, שבימות החול יש נתינת מקום ליגיעת וטרדות הפרנסה כו', כמבואר בתורה אור²⁷ דיבור המתחיל 'מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה'.

וכל זה - בששת ימי המעשה, שאז נמשך השפע דרך לבוש הטבע²⁸; מה שאין כן בראש חודש, שהמשכה היא מדרגא נעלית יותר - אזי נקל יותר שתהיה ההתעסקות בעניני העולם באופן של "יגיע כפיך" בלבד, ללא טרדה כו'.

וזהו הביאור בדברי הגמרא שבראש חודש קורין בתורה ד' גברי מפני שאין בו ביטול מלאכה לעם - כיון שאז נקל יותר לעסוק בעניני העולם ללא טירדה כו', כנזכר לעיל.

ונקודת הענין: ענינו של ראש חודש הוא ממוצע בין יום השבת לימי המעשה²⁹, כי: יום השבת הוא ענין ההעלאה לבחינת הקדושה שלמעלה מהעולם. ימי המעשה הוא ענין ההמשכה לעניני חולין שבעולם. ואילו ענינו של ראש חודש הוא - המשכת הקדושה בעניני חול.

וזהו גם מה שתבע רבינו הזקן - בעל ההילולא דכ"ד טבת - שלא להתנתק מהעולם ולהסתגר בחדרו, אלא לצאת לעולם ולפעול בו מתוך קירוב הדעת כו', ולהמשיך את האמת לאמיתו גם בעולם שהוא מלא שקרים וחסדים, כנזכר לעיל בארוכה.

קטע משיחת ש"פ וארא, ראש-חודש שבט, רשימת השומעין בלתי מוגה. תו"מ ה'תשכ"ג ח"ב ע' 66.

²⁷ ר"פ נח.

²⁸ ראה דרמ"צ קז, א. קונטרס ומעין מכ"ה פ"א.

²⁹ ראה גם תו"מ ח"ב ע' 83 ואילך. וש"נ.

פרויקט זו נוסד בימי השבעה לזכרון ולע"י הרב גבריאל נח וזוגתו רבקה הי"ד
- שלוחי כ"ק אדמו"ר במומבאי, אינדיא

נדפס ומופץ ע"י הרה"י ר' שלמה לרר ומשפחתו שיחיו
שלמה נחמ"ה, צביה זלאטע רייזל, שמואל, מנחם מענדל, ישראל אריה לייב, יוסף יצחק,
שניאור זלמן, חיה מושקא, אברהם דוד, אהרן, חנה